

## VEGYES

**A nevelő dilemmája.** *Imre Sándor* teremtette meg a „nevelő gondolkodás” jellemző szavait a magyar pedagógiában s amióta kimondta, nála is elmélyült ez a fogalom és sok más pedagógust is meggyőzött a nevelő-gondolkodás fontos voltáról. És nem rajta mult, hogy a gondolat hódítása és elmélyülése nem látszik meg eléggé a magyar nevelésügy reális vonatkozásaiban. Ha valahol, úgy, fájdalom, elsősorban a pedagógiában más az elmélet és más a gyakorlat és épen a gyakorlat nehézségei és folytonos gátlásai csiszolják finomra az elméletet és lendítik az eszmény magasságai felé. Minél több gátlása van a felismert jó gyakorlati megvalósulásának, annál jobban éled a vágy: jobbat akarni és ha másképp nem, egyelőre legalább elméletben kiépíteni a legjobb lehetőséget. S a jól-megalapozott s meggyőző elméleteknek, ha nemi is közvetlenül látható formában, mégis megvan az építő hatása. Az igazság lélekből lélekbe talál és mivel — Imre elgondolása szerint — végeredményben minden „az arravaló emberen múlik”, az elvetett magok lassan megteremtik az arravaló emberek egymást értő láncolatát, kik az ígét valósággá érelik. Erre a vigasztalásra ma különösen szükség van, mert kritikus, válságos időkben élünk, elég nagy alkotások s elég sok tapogatózás idejében, hivatalos célkitűzések és gyakorlati megvalósulások ellentéte ütközik ki néha s ilyenkor különös szükség van a logikusan megalapozott elméletre, mely tülemelkedve a *mai* gyakorlaton és a mai hivatalos felfogáson, önmagában, illetve a tiszta valósághoz való viszonyában, sub specie aeternitatis nézi s állapítja meg a pedagógiai igazságokat.

*Imre Sándor* három évtizeddel ezelőtt Széchenyi munkájából kiindulva kezdte vázolni a magyar nevelés eszményeit s már ez a kiindulás is bizonyítja, hogy a

nevelést *történelmi jelentőségű folyamatnak* nézte. Multból gyökerező, jövőt meghatározó folyamatnak mely, súlyos felelősséget alakít ki bennünk és azt a tudatot, hogy az örökkévalóságnak dolgozunk. *Imre* könyvei, előszava, alkalmi tanításai mind ezt a gondolatot szolgálják.

Ennek jegyében írta most megjelent tanulmányát is: *A mult és jövő a nevelői gondolkodásban*.<sup>1</sup> Azzal a megállapítással kezdi, hogy a nevelői gondolkodásban a mult és jövő szükségképen benne van s épen ez adja meg történetiségét, de ezt a történetiséget tudatossá is kell tenni. Jól látja ennek akadályait: *nincs közvéleményünk egyebek közt abban az egészen gyakorlati kérdésben, hogyan nézzük a nevelés szerepét az egyén és közösség élete folyásában; nagy a közömbösség a nevelés ügye iránt s így nincs még lehetőség az ellentétek tárgylagos megvizsgálására.* A nevelés mindég a multból nő ki és az egyének útján mindég a közösség sorsát is alakítja; ebben látja *Imre* a nevelés történeti jelentőségét. Baj azonban, hogy a mult és jövő egybefonódása nem mindig tudatos s ha evgoldalúan a mult hatása alatt áll, nem formálhatja tudatosan a jövőt sem. Azzal is tisztában kell lennie a nevelőnek, hogy az ember nem kizárólag a nevelés által alakul, a nevelés az életnek csak egyik tényezője, ha még oly eredményes is.

A multnak és jövőnek egybefonódása tehát nem vitás, hogy azonban ez meghozza-e a várható harmónikus eredményeket, az a nevelő lelki meghatározottságától, tudásától, látóköretől, egyezőval: tudatosságától tügg. *Imre* élesen látja a bonyolult folyamatot s így

<sup>1</sup> Különlenyomat *A Magyar Tanítók Könyvtára* első, Előadások c. kötetéből 1936. 19. l.

még magát a tudatosságot sem tartja elegendőnek. „A mai nevelő gondolkodásban nemcsak a tudatosság mértéke különböző, hanem különösen szembe-tűnik a különbség abban a tekintetben is, hogy *némelyek a nevelésnek a mult-hoz való tartozását* hangsúlyozzák, mások meg *a jövőre vonatkozó feladatát*” — mondja *Imre* s egyben utal arra, hogy válságos időkben különösen érezhetők az ellentétek a konzervatív és progresszív gondolkodás között, holott a neveléshez a *megtartás* és *haladás* egyaránt hozzátartozik. A nevelés csak a multban gyökerezhet és csak a jövőre irányulhat: ebben áll a cél tudatossága. Ennek a tudatosságnak minél teljesebbé kell válnia, a közösség, a nemzet egész életét kell átfognia s ebben a ma érvényesülő gondolatban *Imre* a legelső nevelési rendszernek, a platonai rendszernek megéledését látja. Természetesen arra is figyelmeztet, hogy ez a rendszer könnyen pártpolitikai jellegűvé válhat s nem szeretné ennek a nagy átfogó tudatosságnak, az egyéni tudatosságot vagy a tudatos egyéniséget feláldozni. Pragmatikus gondolkodásra kell az egyént nevelni, hogy tisztán lássa a nemzeti multat. „A nemzet, a nagy egység nevelésének mai feladatait pl. lehetetlen okosan csak elgondolnunk is, nemhogy sikerrel végeznünk, ha a mai állapotot csupán úgy nézzük, ahogyan szenvedjük s *nem keressük meg a gyökerét*. Ezt is, mint a gyermek pillanatnyi minőségét, *az egész eddigi élet érteti meg* velünk. A magyarság mai meghatározottsága származik pl. abból az elhatározásból, amely a síkságon telepítette le őseinket; abból a kényszerűségből, amely elhanyagoltatta a belső egység kiépítését, abból a sok mulasztásból, amelyet száz évvel ezelőtt minden gondolkodó nagy emberünk újra meg újra felsorolt és a csak történelmünkben megérthető lelkiületből, amely a távoli időkre való előregondolást olyan kevésbé mutatja

nemzeti sajátosságunknak“. (38)

Ebből a történeti nézésből következik, hogy a nemzetet nem szabad elszigetelten nézni s nem szabad a nemzetnek csak egyik részét önmagában tekinteni: „A mult a nevelést annál bonyolultabban határozza meg, minél szélesebb kör nevelésére gondolunk, tehát annál nagyobb körből tartozunk számbavenni az alakító hatások kapcsolatait is.“ (39.)

Ilyen tudatos gondolkodás mellett, mely nevelőknek és nevelendőknek az egyéniségét biztosítja, alakulhat ki a ma még hiányzó nevelői közvélemény s tűnnek el a „nem személyesen kiérlelt meggyőződések“ (28) s következhetik be a nevelésnek ez a foka, mely az egyének útján tényleg jó célra formálja a közösséget, szóval az az állapot, melyben a mult tradíciói és a jelen valósága megnyugtatóan alakítják ki a nemzet jövőjét.

A mult és jövő harmónikus egybe-kapcsolódása a cél nyugodt meglátását s a munka zavartalan végzését biztosítja. Ellenben a „nem személyesen kiérlelt meggyőződések“ melyek nem az időálló igazságokból sarjadzanak ki, okozzák a zavart, a dilemmát. A nevelő is korának gyermeke, a napi politika szélsőségei, önhelyzetének reális képe az ő lelki egyensúlyát is megzavarhatják s hogy a multat vagy jövőt tartja-e fontosabb tényezőnek, azt nem mindig az objektív gondolkodás dönti el. Mi biztosítja az objektív mértéket? Azt hiszem, semmi egyéb, mint a nevelés történelmi jelentőségének az a tárgyilagos felmérése, melyet *Imre* célul tűz ki s mely a nevelőnek szubjektív élményévé válik. Ilyen álláspont a szociális fejlődést történelmi szükségnek fogja látni, ily álláspont mellett a mult nem oly tényezőként szerepel, mint amely lábatlankodik a jövőnek s egyéb szerepe nem lehet, minthogy fáradhatatlanul átmenti az igazi értékeket. Történelmi és

szociológiai ismeretek, a társadalmi fejlődés tudatos átélése kell ehhez, mert csak így alakulhat ki bennünk a nevelői felösségnek olyan mértéke, mely nélkül jövőt formálni nem lehet.

*Kemény Gábor.*

**Széljegyzetek a modern nyelvek tanításához.** A magyar közvélemény és a középiskolai tanárság nagy érdeklődéssel várja a készülő új gimnáziumi tantervnek a modern nyelvek tanítására vonatkozó rendelkezéseit. Ezt az érdeklődést az új középiskolai törvény tárgyalása közben elhangzott hozzászólások és a törvény indokolásában található észrevételek is fokozták. Szinte osztatlan tetszés kísérte azt a kifejezésre jutó szándékot, hogy a gyakorlatiasság szempontjainak kell ezentúl hangsúlyozottan érvényesülniök.

A jövőben tehát *elsőrendű tanítási cél* az idegen nyelvek gyakorlati elsajátítása lesz. A mai tanterv szerint ugyanis a cél tulajdonképpen hármas: a tantervbe felvett irodalmi, ill. irodalomtörténeti olvasmányok szövegének megértése, továbbá gyakorlottság írásban és szóban. Ez a három cél csaknem egyrangú volt, mert arányosan kellett érvényesülniök a középiskola egyetemesen művelő jellege miatt. Azok a panaszok azonban, amelyek akár az érdekelt közvélemény nyilatkozataiban, akár illetékes körök bírálatában, a tanítási eredmény valóságos kudarcáról hangzottak el, főleg erre a hármas célkitűzésre vezethetők vissza, mint eredendő hibára. Közülük — amint a törvény indoklása is rámutat — egészen jelentéktelen szerepe lesz az u. n. irodalomtörténeti olvasmányoknak. Helyettük olyan „érdekes és élvezetes”, irodalmi értékű olvasmányokat kell majd kiválasztani, amelyek elsősorban a mai élő nyelv elsajátítására alkalmasak. De a beszédképesség fejlesztése mellett mi történjék az *írásban való gyakorlottság* tekintetében?

A tapasztalatok szerint éppen ennek a célkitűzésnek tulajdonítható a nyelvtan fokozottabb tanítása, ami adott óraszám esetén csak az élő beszéd elsajátítására felhasználható idő rovására történhetik, vagy pedig az óraszám megfelelő emelését kívánja. Elsősorban ebben látjuk az új tanterv egyik *nehezen megoldható problémáját*. Döntenie kell abban a tekintetben, hogy milyen szerepet kapjon az írásbeli gyakorlottság: Az első modern nyelvben, a németben, maradjon-e az érettségi vizsgálati fordítás magyarról németre? Ha megmaradna, mi a teendő a mai, kifogásolt eredménytelenség megszüntetésére? (tanterv, óraszám, módszer, tanárképzés stb.). — A második modern nyelvben (a franciában, angolban és olaszban) fenntartassék-e az iskolai írásbeli dolgozatnak mai fontossága, főként költősége? A gyakorlatban tudvalevőleg kétszer annyi óraszámot vesznek igénybe, mint amennyi az előírt iskolai dolgozatoknak száma (előkészítésük, íratásuk és javításuk). — Valahogyan úgy látjuk, hogy az írásbeli dolgozatokban rejlő képzőerőt a leegyszerűsített és egységesebb célkitűzésnek, a beszédképesség fejlesztésének szolgálatába kell állítani. Csúpan az élőbeszéd gyakorlati elsajátítását támogató *didaktikai eszközként és nem célként* kellene alkalmaznunk.

Az új tanterv *másik jogos kérdése a módszer kérdése*. Különösen akkor, ha hatásosságát minden más tényezőhöz képest túlbecsülni vagyunk hajlandók. Ha pl. arra az álláspontra helyezkedünk, hogy jó tanítási módszer mellett minimális óraszámban is lehet nagy sikerű eredményt elérni. Hallottunk lelkes utalásokat a budapesti követségeken rendezett nyelvtanfolyamok alacsony óraszám mellett elért kiváló eredményeire. Pedagógiai folyóiratban nem kell sok szót vesztetnünk arra, hogy az alkalmazott módszernek figyelemmel kell lennie a tanulók értelmi fej-